

УДК 159.954:005.32

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МОТИВАЦІЙНОГО КОМПОНЕНТА ОСОБИСТОСТІ З ТВОРЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ

Брецко І. І., Марушка В.

INTERACTION OF MOTIVATIVE COMPONENT OF PERSONALITY WITH CREATIVE POTENTIAL

Bretsko Iryna, Marushka Victoria

В статті розглянуто особливості творчого потенціалу особистості студента. Теоретично проаналізовано підходи до вивчення даної проблематики. Також нами було проведено емпіричне дослідження рівня розвитку творчого потенціалу майбутнього студента викладача іноземної мови та рівень мотиваційної структури особистості студента. Проаналізувавши використані методики ми прийшли до висновку, що творчий потенціал має пряму залежність від рівня мотивації студента-педагога.

Ключові слова: творчий потенціал, креативність, мотивація, педагогічна діяльність.

The features of creative potential of the student's personality have been considered in the article. The approaches to studying this problem have been theoretically analyzed. An empirical study of the level of development of the creative potential of the future foreign language student-teacher and the level of motivational structure of the student's personality has been conducted. After analyzing of the used methods, it has been concluded that creative potential has a direct dependence on the level of motivation of a student-teacher.

Keywords: creative potential, creativity, motivation, pedagogical activity.

Сучасний студент, який готує себе до професійної діяльності, має в своєму розпорядженні достатньо великий арсенал засобів і способів досягнення навчально-дослідних цілей в установі ВНЗ. Привабливою для студентів формою самоорганізації для формування творчо-дослідницьких умінь є студентська наукова група, де під керівництвом викладачів можна досліджувати процеси, явища, розробляти проекти особистісно та професійно значущі, задіюючи свій інтелектуальний і творчий потенціал.

Загальні питання творчості як особливого виду розумової і практичної діяльності, результатом якої є творення оригінальних, неповторних цінностей, розглядали А.В. Матейко, К. К. Платонова, Я.А. Пономарева, А.Г. Спиркина.

Дослідженням якостей творчої особистості займалися Ф. Баррон, В.А. Кан-Калик, А.С. Косогова, А.Н. Лука, Н.Д. Никандров, А.З. Рахімов, В.С. Шубінський і інші.

До проблематики творчого мислення зверталися багато відомих дослідників теорії творчості, в тому числі В.І. Андреев, А.Н. Лука, Ю.Н. Кулюткін, Г.С. Сухобська.

Дослідженням питань структури і організації творчого процесу займалися М. Вертгаймер, Д. Гілфорд, Е.де Боно, Е.П. Торранс.

Бар'єри, що перешкоджають творчому процесу, описані в роботах американських психологів, таких як Г. Ліндсей, Р. Томпсон, К. Халл, а також в працях А.С. Косогової, Р.С. Немова і ін.

Проблеми творчого потенціалу знайшли своє відображення в працях І.В. Белохвостикової, А.А. Бодалева, А.А. Леонтьева, Б.Ф. Ломова, А.М. Матюшкина, А.В. Петровського і ін. Вивченням компонентної структури творчого потенціалу займалися Б.В. Бокуть, Л.Г. Варепо, Л.Л. Лузіна, А. В. Мудрик.

Як інтегративну якість особистості, що відбиває міру можливостей реалізації її творчих сил, розглядає творчий потенціал Т.І. Торгашин. Нею змістовна характеристика творчого потенціалу при цьому представляється як єдність і взаємозумовленість

мотиваційно-особистісного, інтелектуально-змістовного та процесуально-діяльнісного компонентів. Провідними елементами даних компонентів є дослідницькі вміння, дослідницькі знання, самостійність і продуктивність дослідницької діяльності [7]. У своєму педагогічному дослідженні В.Г. Риндак розглядає структуру творчого потенціалу як сукупність власне-потенційної складової (індивідуальні психічні процеси, здібності); мотиваційної складової (переконаність, готовність, як внутрішньоособистісна структура, механізм, що забезпечує актуалізацію здібностей, і соціально-психологічна установка на розгортання сутнісних сил індивіда - потреб, ціннісних орієнтацій, мотивів); когнітивної складової (придбані в результаті освіти, творчої діяльності, включення в процесі соціалізації знань, умінь, відносин, способів діяльності і самовираження) [6].

Вченими В. Д. Шадриковим, Б. Д. Ельконіним виявлений зв'язок творчого потенціалу зі здібностями, які, на думку Л.Г. Вяткіна, являють собою сукупність загальних і специфічних якостей особистості [4]. Дані здібності виявляються не стільки в конкретних знаннях, уміннях і навичках, скільки в реальній евристичній, творчій діяльності, яка вимагає напруження всіх сил.

Аналіз наукової літератури щодо змісту творчої складової потенціалу особистості показав, що єдиного погляду на характеристику творчого потенціалу у вчених немає; в змісті з'являються то здатності і готовність до творчої діяльності, то єдність творчих здібностей, творчих потреб, ціннісних орієнтацій і діяльності як умови розвитку, то сукупність власне-потенційної, мотиваційної та когнітивної складових (в горизонтальному зрізі), у вертикальному - єдність предактуального і постактуального.

Однак вчені одностайно визнають, що активність особистості, представлена інтелектуальною, суб'єктивною та іншими її видами, сприяє розгортанню творчого потенціалу.

Мотиваційний компонент творчої діяльності пов'язаний з готовністю студентів брати участь в процесі педагогічної діяльності: визначати теми, проблеми, завдання, джерела інформації проекту. Результатом виступає не тільки реальний продукт, а й саморозкриття особистості [5].

В основі креативного компонента творчої діяльності лежить поняття креативності, яка розглядається як особлива властивість людського індивідуума, що обумовлює здатність проявляти соціально значиму творчу активність. У зв'язку з тим, що в проектному навчанні немає заздалегідь запропонованого шляху вирішення, а проблема визначається, в ході роботи над проектом, в даному випадку йде мова про розвиток так званого "дивергентного мислення". Воно передбачає наявність таких інтелектуальних здібностей, властивих креативності, як гнучкість думки (здатність перемикається з однієї ідеї на іншу), оригінальність (здатність висувати гіпотези, ідеї в нерегламентовані умови діяльності), допитливість та ін [6].

Досвід застосування індивідуального підходу в підготовці майбутнього викладача дозволяє відзначити зростання креативності, як особистісної риси в студентів, посилення і поява таких якостей особистості, як незалежність, відкритість новому досвіду, чутливість до проблем [1].

Отже, використавши опитувальник «Визначення типів мислення і рівня креативності» за методом Дж. Брунера, нами було виявлено найбільш та найменш виражені шкали за середнім показником, які графічно представлені на рис. 1

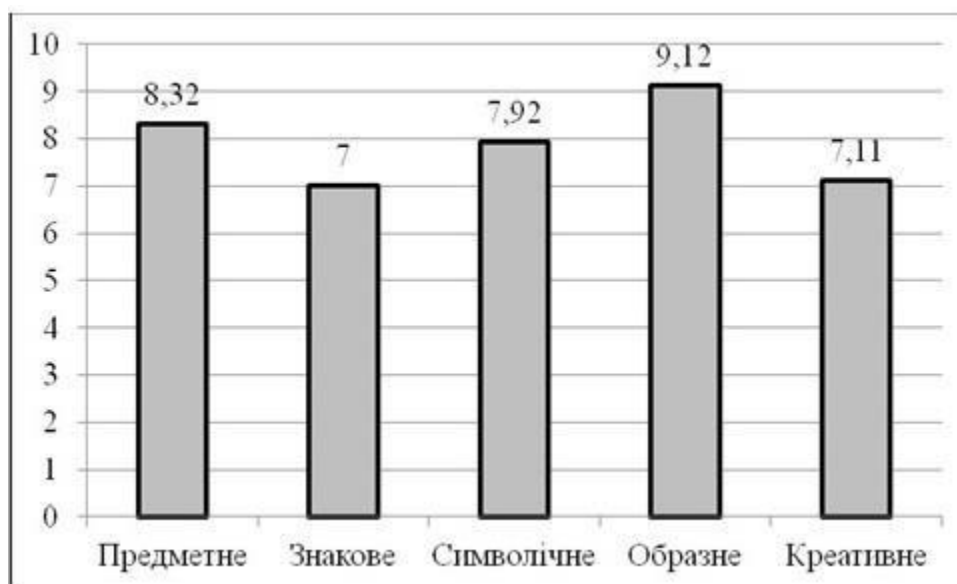

Рис. 1. Види мислення за методикою Дж. Брунера

На діаграмі добре показано, що найбільш вираженими шкалами за середнім значенням є предметне, символічне та образне мислення. Найменш вираженим є знакове мислення. Характеризуючи отримані емпіричні дані у відсоткових значеннях по шкалах визначено, що за шкалою «Предметне мислення» 20 % групи притаманний високий рівень, що характеризує їх як особистостей, що володіють предметним мисленням, для якого зокрема є властивими нерозривний зв'язок з предметом в просторі та часі. Також такі особистості здійснюють перетворення інформації за допомогою предметних дій, вважають за правильне послідовне виконання операцій. Результатом такого типу мислення стає думка, втілена в новій конструкції. Середній рівень предметного мислення властивий 72 % особам, що може їх характеризувати, як таких осіб, яким притаманний даний вид мислення та не є домінуючим. У 8 % групи них низький рівень предметного мислення, що свідчить, що даним студентам притаманний інший вид мислення.

По шкалі «Символічне мислення» було виявлено, що у 28 % групи високий рівень даного типу мислення. Отримані високі показники характеризують таких осіб як людей, яким притаманний математичний склад розуму. Перетворення інформації у таких осіб відбувається за допомогою виведення правил, зокрема алгебраїчних або арифметичних. Результатом є думка, виражена у вигляді структур і формул, які фіксують істотні відносини між символами. 40 % притаманний середній рівень, та 32 % низький, що характеризує їх як осіб зовсім з іншим типом мислення.

За шкалою «Знакове мислення» високий рівень властивий 28 % осіб групи. Такі особи володіють гуманітарним складом розуму. Їхнє знакове мислення характеризується перетворенням інформації в умовиводи. Знаки об'єднуються в більш великі одиниці за правилами єдиної граматики. Результатом є думка у формі поняття або висловлювання, що фіксує істотні відносини між позначеними предметами. Середній рівень властивий 52 %. Та 20 % групи мають низький рівень знакового мислення, що може розумітися, як те, що дані особи володіють іншим типом мислення, і зовсім не володіють знаковим типом мислення.

За результатами шкали «Образне мислення» виявлено, що 40 % осіб високий рівень даного типу мислення. Даному типу людей властивий художній склад розуму. Це виділення предмета в просторі і часі, здійснення перетворення інформації за допомогою дій з образами. Немає фізичних обмежень на перетворення. Операції можуть здійснюватися як послідовно, так і одночасно. Результатом служить думка, втілена в новому образі. Тільки 24 % мають середній рівень, 36 % низький.

По шкалі «Креативного мислення» нами було виявлено, що 24 % групи властивий високий рівень, 60 % - середній, 16 % - низький. Креативність - творчі здібності людини, що характеризуються готовністю до створення принципово нових ідей. Загальні результати рівня креативності графічно представлені на рис. 2.

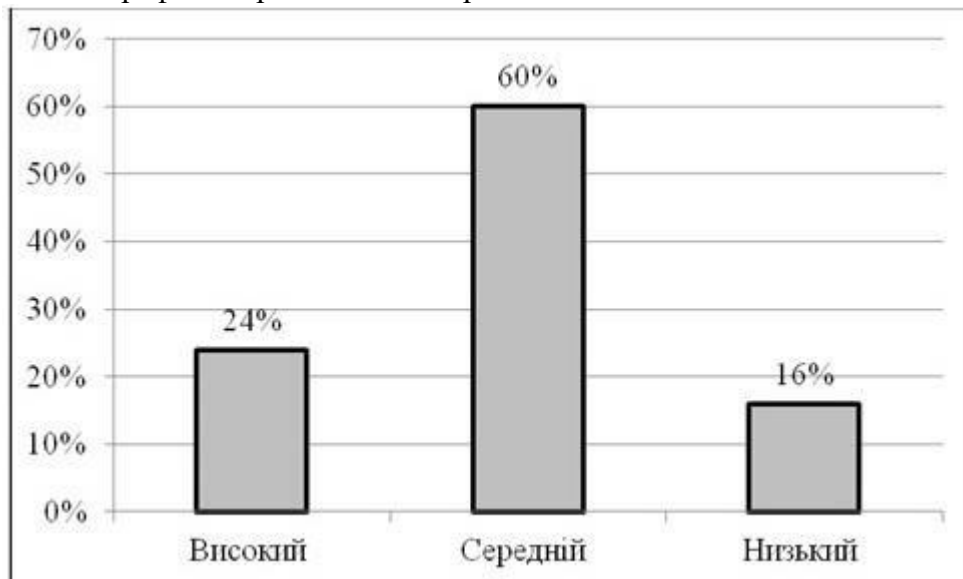

Рис. 2. Рівень креативності за методикою Дж. Брунера

Отже, за результатами даної методики можна сказати, що креативні здібності властиві більшості груп осіб, однак тільки 24 % з них наділені високим рівнем креативності, творчої продуктивності. Більшість групи це 60 % відносяться до середнього рівня креативного мислення, що також не є негативним показником.

Наступною методикою, яка була піддана аналізу була методика Реана для визначення мотивації успіху та боязні невдач. Дані методики представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Результати дослідження за методикою «Діагностика мотивації успіху та уникнення невдач А. А. Реана».
(у %)

Шкала	Відсотковий показник
Мотивація успіху	56
Полос не виражений	28
Уникнення невдач	16

З наведених вище даних можна побачити, що у 56% опитуваних прослідковується домінування мотиву «досягнення успіху», у 28% «полос не виражений» та у 16% спостерігаємо мотив «уникнення невдачі».

Для унаочнення результатів дані представлені в діаграмі на рис.3.

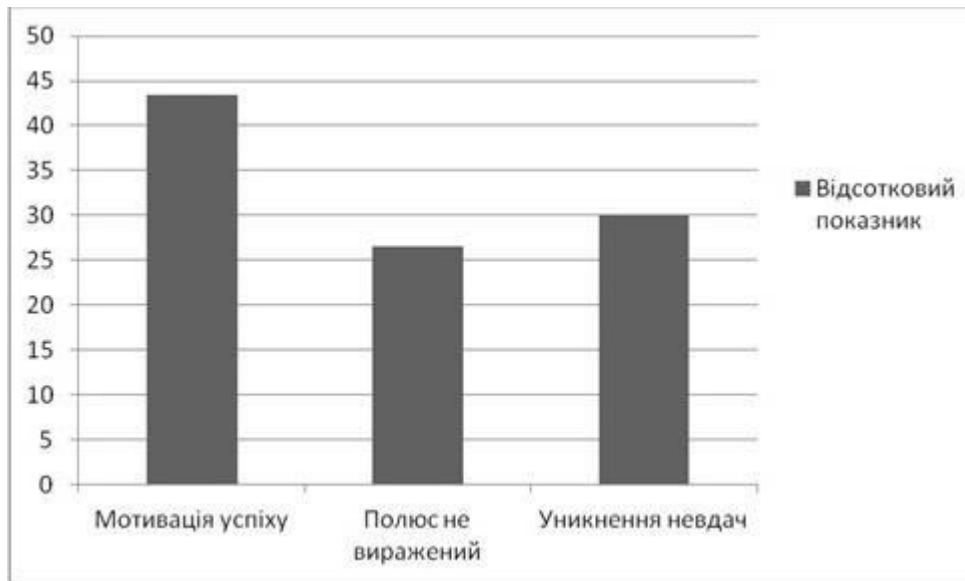

Рис.3. Результати дослідження за методикою «Діагностика мотивації успіху та уникнення невдач А. А. Реана»(у %).

Результати методики свідчать про те, що більшість студентів за результатами даної методики прагнуть до вирішення важких завдань, до максимальної самостійності, до відповідності високим стандартам, до суперництва з іншими і підвищенню самоповаги за допомогою реалізації свого потенціалу. Для рівня творчого потенціалу це є позитивним явищем, оскільки мотивація досягнення успіху дає студентам впевненість у їх знаннях, вміннях та здібностях, що у свою чергу позитивно впливає на виявлення творчості у професійній діяльності.

Отже, можемо стверджувати, що до основних рис творчого акту відноситься несвідомість, спонтанність, підконтрольність розуму і волі. В творчому акті, в якій би сфері він не протікав - художньої, практичної або навіть наукової, несвідомому відводиться особлива, домінуюча роль. В процесі діяльності творчість розгортається як мимовільна активність психіки, і людина виявляється абсолютно нездатною керувати потоком образів, ідей, асоціацій. На частку розуму або свідомості в творчості залишається тільки обробка, надання закінченої соціально прийнятної форми продуктам творчості, відкидання зайвого і деталізація. Мотиваційний компонент прямо залежний від вияву творчості у викладацькій діяльності. Також можемо констатувати той факт, що чим більше людина мотивована на успіх у своїй професійній діяльності, тим краще та ефективніше в неї розвивається творче та креативне мислення. Особистість не боїться використовувати в педагогічній діяльності нові підходи навчання та виховання, вдало ними варіює та ефективно їх комбінує.

Список використаних джерел

1. Моляко В.О. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / В.О. Моляко, О.Л. Музика. – Житомир : Рута, 2006. – 320 с.
2. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов: наук.-метод. зб. / ред. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 1996. – 114с.
3. Попель А.А. Психологические условия развития социальной креативности студентов в процессе профессиональной подготовки : дисс. ... канд. психол. наук / А.А. Попель. – Нижний Новгород, 2005. – 217 с.
4. Посталюк Н.Ю. Творческий стиль деятельности. Педагогический аспект / Н.Ю. Посталюк. – Казань, 1989. – 204 с.
5. Сисоєва С.О. Педагогічна творчість: монографія / С. О. Сисоєва. – К.: Книжкове видавн. "Каравела", 1998. – 152 с.

6. Шарипов Ф.В. Психолого - педагогические аспекты развития креативности учащихся // Успехи современного естествознания. – 2014. – № 10. – С. 61-70.

References

1. Molyako V.O., Muzika O.L. (2006), Zdibnosti, tvorchist, obdarovanist: teoriia, metodyka, rezultaty doslidzhen [Abilities, creativity, giftedness: theory, methodology, research results] Zhytomyr : Ruta, 320 p.
2. Nikolaeva S.Yu. (1996), Metodyka vykladannia inozemnykh mov: nauk.-metod. zb [Methods of teaching foreign languages: scientific and methodical collection.], Ed. S.Yu. Nikolaev, K. : Lenvyt, 114p.
3. Popel A.A. (2005), Psykholohycheskye uslovyia razvytyia sotsyalnoi kreatyvnyosti studentov v protsesse professyonalnoi podhotovky : dyss. ... kand. psykhol. nauk [Psychological conditions for the development of social creativity of students in the process of vocational training: diss cand. psychol. sciences], Nizhny Novgorod, 217 p.
4. Postaljuk N.Yu. (1989), Tvorcheskyyi styl deiatelnosti. Pedahohycheskyi aspekt [Creative style of activity. Pedagogical aspect], Kazan 204 p.
5. Sysoeva S.O. (1998), Pedahohichna tvorchist: monohrafiia [Pedagogical creativity: monograph], K.: Book Publishing “ Caravel ”, 152 p.
6. Sharipov F.V. (2014), Psykholoho - pedahohycheskye aspektu razvytyia kreatyvnyosti uchashchykhisia [Psihologo - pedagogical aspects of development of creativity of pupils], The successes of modern natural science, № 10, pp. 61-70.

УДК 378:37.011.3-051:316.77

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ КОМПОНЕНТІВ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Варга Л. І., Габовда А. М.

FEATURES OF THE SYSTEM OF COMPONENTS OF COMMUNICATIVE CULTURE FOR FUTURE TEACHERS

Varga Lesia, Gabovda Angelika

У статті розглядається концепція структури комунікативної культури майбутніх вчителів, характеризуються компоненти комунікативної культури, визначається поняття «структури комунікативної культури», його особливості, функції. Проведено аналіз сучасних досліджень, що стосуються проблем "структури комунікативної культури", її особливостей та функцій.

Ключові слова: комунікативна культура, структура комунікативної культури, ціннісно-орієнтаційний компонент, емоційно-особистісний компонент, мовленнєво-комунікативний компонент, інтерактивно-діяльнісний компонент.

The article highlights the notion of the structure of the communicative culture of future teachers, determines the components of the communicative culture of future teachers. Value-orientated component of the communicative culture of future teachers consists of such components and processes as awareness of the features of perception of personality and methods of attraction and concentration of attention; ability to regulate emotive behavior. The specificity of the emotional and personal component of the communicative culture of future teachers is the formation of emotional realization of reflection and empathy, which plays a role in the communicative